

honoris ipsius exponentis manifestum poenam hujusmodi actus factum honoris concernentium, superinde sancitam incurrere non formidans. Ob hoc memoratus exponens antefatum Joanni Listius, ratione praevia vigore articulorum publicarum regni constitutionum super hujusmodi actus factum honoris concernentium editorum, in Curia nostra regia coram praesentia nostra in Causam convenire superindeque iudicium et justitiam administrationem facere vellet, lege regni requirente etc. Pro eo fidelitatis uestrae harum serie firmiter praecipiendo committimus et mandamus; quatenus acceptis praesentes, easdem memorato Joanni Listius seniori pro testimonio vestrorum fidedignum exhiberi et praesentari faciatis, qui si personaliter reperiri poterit ibidem personaliter alioquin de domo habitationis seu solita ejusdem residentia evocet et admoneat eundem idem testimonium vestrum dicatque et committat eidem verbo nostro regio ut ipse *decimo quinto die* diei hujusmodi exhibitionis praesentium et admonitionis . . . in Curia nostra regia coram antelata praesentia nostra personaliter vel procuratores suos comparare debeat et teneatur, rationem de praemissis redditurus efficacem iudiciumque et justitiam recepturus etc etc. Datum in libera ac regia Civitate nostra Tyrnaviensi *feria* tertia proxima post Dominicam decimam septimam Sacrat. atque individuae Trinitatis. Anno domini 1656.

(Eredetje a pozsonyi káptalan levéltárában Caps. 36. fasc. 3. nro 12.)

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

FÁBIÁN GÁBOR LEVELEI ÉDES ALBERTHEZ.

— Ötödik közlemény. —

XIX.

Arad, ápril. 23-án 876.

Szerelmes Albertem!

Legjobb mindent idején végeznünk. Ez volt szabályom fiatal koromtól fogva. Még apámtól tanultam. Saját közmondás volt nála: »jobb hogy idő maradjon, mint ki ne jusson«. Így sem időt nem veszünk, sem dolgainkkal zavarba nem jövünk. Mint jöttem én most a miatt, hogy két leveledet egy darabig válasz nélkül hagytam volt; azt sem tudom, mit feleljek ezekre — pedig minap megígértem, hogy lerovom a még hátra levőket is. Megpróbálok — csak úgy bolondjában. Ha mit eltalálok felejtini: bocsásd meg a hibát ez egyszer; iparkodni fogok, hogy többször ne ismétlődjék.

Arra jól emlékszem, hogy a két kérdéses levél egy része is kritikálatásából állt újabb fordításaimnak, jelesen az Ars Poeticának — szokott modorodban. Előbb igen is megdicsérsz; aztán még a keresztvizet is levennéd rólam, ha lehetne; úgy hogy magad megsokallván, félsz, majd egyszer meg is haragszom tán érte. Ne félj — csak folytasd. Hidd el, mulatságos nekem ez a te kritikád. Ars Poetikámról is azt mondod: olly élvezettel olvastad, le nem birtad tenni kezedből míg egy

szusszal végét nem érted; hogy annak általam eszközlött magyarítása oly *tökéletes*; »hogy azon az irigység rászolya sem foghat semmit«, hogy az oly gyönyörű fordítás, mely ellen ellenségem sem hozhat fel semmit: hanem! mi verselésemet (még hagyján!) s magyarságomat (de már ez iszonyu!) illeti, ezekért kész volnál nemcsak velem, de a világ valamennyi Tudós társaságával is hajba kapni. Azután emlegetsz nálam latinismusokat, miket sehol nem találok; míg ellenben a te fordításaidban egy kapásra lelek mindjárt szarvasakat, millyen a sok közül a *Nemone, ut avarus, Se probet?* e magyarosítása: van-e fősvény, a ki *magát helyben nem hagyná?* (nem is említve, hogy az értelem is fonákul van adva); beszélsz hibás szórendemről; magyarázgatód példákban *nekem* (!!) az igekötők mikénti használatát, és — ha megfeszülök, sem bírok rájönni, hol követtem hát én e részben hibát el. Úgy hogy azt kell gondolnom, valószínűleg te tőlem az oly szó elrakásokat veszed latinismusoknak, mik a költői styl sajátosságához tartoznak, minők péld. Aranyánál ezek, *Buda halála* című hőskölteményéből (éppen most ezt olvasom, azért veszem innen a példát):

V. ének.

Valamint a bimbó vissza ölet zárja.
Fel magasan apja dobta kicsiny terhét.
És mint fiatal lomb fedi törzsökét el
Hej, micsoda zsákmány az nap estve halva! st. st.

Ám legyenek a költői nyelvezet íme fénypontjai latinismusok Te neked: én igenis érzem, azok tősgyökeres magyarismusok s nem Rómában, hanem Scythiában termettek. Ismétlem, semel pro semper, mit Neked már másszor is áperté kimondtam, hogy mint író, magyarságomat érzem legerősebb oldalannak. Ezért kapom a komoly kritikától is a legbővebb elismerést. E részben a most élők közt mesteremnek az egy Aranyt, hatalmas versenytársamnak csak az egy Baksaý barátunkat ismerem el. Oly dilettans Aristarchussal hát, millyent csudálatos eredetiséggel irányomban játszani akarsz, sem magyarság, sem prosódiám tekintetében komoly vitába nem ereszkedem — sem egyikben, sem másikban nem alkuszom. Mit e két téren követek, hosszas philologiai s aesthetikai tanulmányozás érett gyümölcse az, nem itt-ott vaktában felkapkodott holmi. Azt mondog, előtted nincs auctoritas: aztán nyomban hivatkozol a hexameterre nézve akárhányra, s első rendben Fazekas hadnagyra (!) Tartsd magadnak példányul; nekem mint ilyen nem kell

..... »mivel az prózáját szórja; különbség
Nincsen verse között s prózai műve között.«

Én a metrikai verselés kecsét nem nála kerestem, hanem oly költőkhöz mentem tanulni, mint Csokonay, Berzsenyi, Kölcsey sat. s oly aestheticus mesterhez, mint ki nekem a *Vajda-Hunyadot*:

Szirt! rendíthetlen, mint karja és keble rakódnak,
Nagy mint ő, nagy mint társai, mint fia nagy! sat

meg az *Epigrammá*-t írta volt:

Szökj epigramma, de nem mint nyíl, mely célra fut és öl.

Szökj mint csók, melyet félve lop a szerelem,

Elcsttant s oda van; de az édes lányka tüzétől

Ajkaim lángolnak, s e kebel égve liheg.

Ott volt példányaim között bold. atyád is — kezdetben egészen, később bizonyos kivételekkel; például *leoninusaitól* csakhamar végképp elidege-
nedtem. Pedig pápai togátus koromban s míg csak atyám s nagybátyám
Somogyi Gedeon körében forogtam, Te sem vagy nyakasabb orthologus
most, mint én voltam akkor. De a mint mellőlök Pestre leszakadtam,
s az ottani írói körrel megismerkedtem, én is a haladók táborába
álltam. Én szerettem tanulni: Te rösteltél mozogni tovább; azt hitted
Fazekaséknál elérted a non plus ultrát s ott maradtál máig. Szégyeld
magad. Te orthologiai anachronismus. Mi nem nőtte volna ki magát
belőled, oly gazdag eredeti költői vena s egyebekben a szépnek által-
jában vén testtel is oly nagy kedvellése mellett, a minővel bírsz és
kitünsz?! Irodalmunk, költészetünk első rendü csillaga válhatott volna
talentumodból! Lásd én még most elaggott fővel is foly-
vást szeretek többet tanulni, mint a mennyit eddig tudok. Későn veszünk
észre sokat, a mi még hiányzott a capitoliumunkban. Így jártam magam
most legközelebb is. Én, ki a fordítás mesterségét oly régóta űzöm,
theoriájáról annyit olvastam és elmélkedtem, már azt hittem magamról,
annak minden csinnyát binnyát egy bötűig kitanultam. Jelesen a classicus
költők fordításánál szentül kimondott törvény volt nálam, hogy
azokat prózában — sőt még csak más schemában is, mint az eredeti,
adni egyáltalában nem szabad, mert ez idétlen s izetlen meghamisítása,
totalis megsemmítése az eredetinek, s kivált tőlünk magyaroktól annál
égbekiáltóbb bűn, mivel a mai mivelte nyelvek közt egyedül a mienk az,
melly a régi görög és római mértékes schemákat teljesen megbirja, míg
erre a többi egyik sem alkalmas. Pedig eleinte magam is jó sokat for-
dítgattam prózában — jelesen Ovidiusnak majdnem összes szerelmes
verseit. Hanem amint az említett tanulságot magamévá tettem: azonnal
ez immár le is tisztázva volt prózai poétizálgatásom — hogy még nyoma
se maradjon, irgalom nélkül tűzbe vettem. Azért midőn nem régiben
a hirlapokban olvastam, hogy Baksaŷ (egy Baksaŷ!!) Homer Iliászát!
rímes strófhákban akarja fordítani: káromkodtam mint a jégeső; de neki
nem szóltam vagy is inkább nem irtam, minthogy ő, a kinn lett volna
a sor, sem irt nekem már majd két év óta, s fel volt téve nálam,
ezenül csakis akkor irni neki, mikor erre részéről levél által felhiva
leszek. Ha soha nem: Soha. Maga érezte ebbeli bűnét; ahonnét egy
minapában Aradon megtelepedett Rozsnyai nevű patikárius barátjától egy
hozá irt levélben, lelki furdalódási közt azt kérdi: »Hát az öreg Fábían
hogymint van? Ugy-e szid engemet?« Ezt R. velem közölvén, azt
mondtam rá: Megírhatja az Ur neki: *Szidom bizony ahogy csak a
számon kifér.* Ő hát meg is írta fideliter. A nem igen gyengéd hangú
üzenet megtette hatását. Mult hó vége felé hoznak a postáról hozzám
egy ajánlott voluminosus levelet, Budapestről szállót. A borítékon az
írást már fel sem ismertem. Kinyitom nyugtalan kíváncsisággal. Hát kit

lelek benne aláírva? Baksajt! ki egyszermind rigmosos Iliászából közöl velem mutatványt. De még előbb ki fordul a csomagból egy szép nő fénykép — általam mélyen tisztelt nőjéé. Ezt látván, ama miatt már szitokra nyílt számat befogtam; de, gondolám, e kegyes kedves alak kedvéért békétűró leszek, higgadtan végig olvasom azt az Angyal Bandi nótájára áthangolt Homerust. S hinnéd-e, mi lett a vége? Mind mind jobban tetszett a mű, s utoljára belé egészen szerelmes lettem; s nemcsak hogy le nem beszéltem annak folytatásáról a Pharsalia remek fordítóját, de még arra tőlem telhetőleg buzdítottam, ösztönöztem s kérve kértem is. Mit mutat e nagy nézetváltozás nálam? Nem-e, hogy a fordítás elméleténél még nekem is maradt fel tanulmányozni valóm? Most hát e kérdésem jártatom eszemet: »nem jó lenne-e nálunk is, metrikus nyelvünk dacára, az ó classicus költők műveit, mái versformákban is popularizálni?« Mert hiszen kik számára fordítjuk ezeket főképpen? Bizonyára azokéra első rendben, kik e remekeket eredetiben nem élvezhetik; szakértőknek arra semmi szükségök, ezeknek a leghivebb, legsikerültebb alakban sem adhatunk soha az eredetivel mindenben felérő fordítást. Szerettem volna B-nak Homérral e részben tett kísérletét az eredetivel rögtön összevetni s látni, hű-e ahoz mindenütt: de ezt, mert a görög szöveget nem bírom, egyelőre csak a Vályi Nagy metricus fordítása nyomán tehettem, hanem megrendeltem azonnal magamnak amazt is Lipcséből, még pedig *bilingvis* kiadásban, mellynél a görög szöveget szó szerinti latin fordítás is kísérje; mert fájdalom, a görögöt, a mint az oskolából a világba kiléptem, úgy elhanyagoltam, hogy ma már kellő megértéséhez szükség mindig orrom előtt lenni a szótárnak s ez így oly vén szemnek, mint az enyim, keserves olvasás. A pesti könyvtáros, kit megbiztam, már meg is küldötte mind az Iliászt, mind az Odysseát két csinos kötetben: de nem olyan bilingvisben mint én kívántam volt, hanem *Minckwitz 1864-ki egyszerű német prózai fordításában*. Én ezért, hogy célt nem értem, haragomban a német Homérját (!) neki hamarjában majdnem visszalöktem: de, utóbb jobbnak gondoltam még is átnézni, hátha tanulok belőle valami újat a fordítás felől. S csakugyan tanultam. Terjedelmes Bevezetésében, német szempontból indulva, alaposan demonstrálja, hogy a régi görög és római hős költeményeket, különösen Homért, csak tűrhetőleg adni is német nyelven lehetetlen s minden ebbeli kísérlet, a famosus Vosstól kezdve máig nem egyéb, mint a mostani olvasó közönség ostoba kinzása. Ahoz előbb valami új verselési formát volna szükség feltalálni, melly az eredeti ódon szellemét s zamatát híven visszatükrözze; s hogy illyet a német nyelv sajátságos természetű valaha felfedezni engedjen, arról részéről előre is majdnem végképp lemond — s e szerencsét csak a mai metricus nyelveknél véli elérhetni. A németek hát szerinte az ó classicus époszt csak is prózai fordításban ismertethetik meg legjobban olvasó publicumukkal. sat. E beszédek eszembe juttatták, hogy Toldy, a szemfüles kutató, szinte adott ki egy rövid brochure-t a *műfordításról*, mellyben, Göthé nyomán, ez utóbbinak elveit fejtegeti s e részbeni véleményét közmegvitatásul a nagy közönség elé terjeszti. Hanem azonkívül, hogy a Kisf. Társaság egy ülésében

perfunctorie hozzá szöllottak néhányan, semmi eredménye nem lett — a kérdés végképp elhangzott. Most Baksay kezdte azt megpendíteni ismét, midőn multkor ugyan a Kisf. Társaság előtt szándékát az Iliasz és Odyssea alexandrinekben célba vett fordításáról bejelentette volt. Mind ezekből rám nézve eddig az a tanuság: hogy csakugyan új nyeresége lesz irodalmunknak, ha az eredeti alakon kívül a régi hőskölteményeket — és így Homért is — újabb versformákban is fordítgatjuk, különösen mi magyarok, kiknek ehhez hősi regényeinknél eddig használt rímes alakjaink, minő többek közt Aranytól a gyönyörű, igazán Homéri zamatu »Buda Halála« is Legyen e themáról ennyi ez uton elég.

Annak, hogy, mint irod., kedvemért fordított Ars Poeticádat már átadtad kinyomatás végett Aignernek, nagyon örülök, s még inkább örülnék, ha tudnám, circiter mikorra kaphatom készen kezemhez; mert ha erre nézve nem kötöttél ki nevezett megbizottaddal semmi terminust: akkor várhatom én azt a graeca kalendákig. Pedig nem szeretnék a nélkül meghalni, hogy e rögtönzött művedet lássam. Baksaytól is legújabb leveléből értem, hogy ő is kezdte egyidőben Horátz e famosus levelét fordítani, de — maga sem tudja miért — utóbb abban hagyta. Én tudom mért? Semmi másért, mint előttem jól ismert szeszélyes restelkedése miatt. Rá is rá parancsoltam hát, hogy ami belőle megvan, nekem azonnal megküldje.

Legközelebb firkantott egynehány soromért panaszkod van reám. Elsőben is felakadtál a feketepecséten s gyász szegélyű levél-papíron. Ennek egyszerű magyarázata a haza atyjának, a páratlan Deáknak elhunytá, ki nekem ifju korunktól fogva imádott barátom is volt végig. A mint kimultáról a telegramm az első hirt meghozta, rögtön vettem egy szál spanyol viaszt feketét s hozzá való gyász levélpapírt is, s fel volt téve nálam, míg benne tartanak, fogytig felhasználnom e készüléteket. Gondoltam, senki sem fog ezért engem kérdőre vonni s ki okát megtudja, megbocsátja nekem. Reméllem ezt érte tőled is. Ámbár Neked e részben is, mint látom, más nézeted van. Kárhoztatod a Deák-émlékhez való nagy készüléteket; jobb szeretnéd az e célra szánt temérdek költséget valami iskolai intézet alapítására fordítani; mert hisz az emlék oszlopok, szobrok s más illy faragott és festett mivek meddig tartanak? maholnap jöhetnek idők, hogy vagy kül ellenség, vagy bel pártviszály pár óra alatt örökre porba döntheti azokat. Hát volt e valaha s létesülhet-e bármikor emberi mű örökké tartó? Soha. Te e részben véleményed támogatásául Ciceróra hivatkozol: én Horátznak eme szavaira: Debemur mortis nos nostraque mortalia facta peribunt. Állítandó iskola intézetiddel csak az történhetnék minden órán, mi az emlékoszlopokkal. Tán azokat megkímélné a ma tervezgetett népnevelés szellemében előteremendő végképp elaljasult nemzedék. Alig van közérdekű tárgy, miről ma annyit írának s fecsegnének, mint az iskolákról és népnevelésről, úgy hogy a temérdek ostobaság s fertelmes kalmárkodó úzérkedés után, miket mindenütt ott látok, már e tárgyról hallani is undorodom. Van, minek nálunk az előtt hire sem volt, saját közoktatási miniszteriumunk. S még ez sem elég. Kellenek még mellé gazdagon fizetett sinecurák con-

siliariusokká nevezett bitang iskolamesterek, ökör généf tovább nem látott pusztai miveltségű egyének számára, aljas mellék érdekek tekintetéből, néha nem egyébert, csak azért, mert valamelyiknek lányjai valamely püspöknek mégtetszettek sat! És mi, szánandó, már amugy is erkölcsileg s anyagilag tönkre juttatott nép, fizetjük ezeket a kimerült adó-alapból. S most még mi előttem legborzasztóbb! *népiskolai takarékpénztárakat* is tervezgetnek! mit még a zsidók sem tettek eddig — hogy a magyarból még nagyobb zsidót neveljenek. Ötvenet vágatnék arra, ki ezt kigondolta. De ez expectoratióm csak köztünk maradjon. Jó, hogy papirosom elfogyott. Gondolom, most meg vagy levelemmel te is elégedve. Ha nem: én meg vagyok Veled. S öllelek szivemből

holtomig hived
Fábián Gáborod,

NB. A kölcsön kért Satira fordítást mellékletben köszönettel küldöm vissza!

XX.

Arad, június 19-kén 876.

Szerelmes Albertem!

Horátz Pizókhöz irt Levelének tőled került fordítását, mellyel engem keservesen megtiszteltél, még folyó hó első napjaiban kezemhez vettem. Hogy rá mind eddig *se bűt, se bāt* (sic) még nem mondtam, ne nézd pimaszságnak, annál kevésbé haragnak bennem — belém szereteten kívül, mellyel keblem irántad telve van, más érzelem veled szemben nem fér. Késedelmem egyedül onnét van; mert mióta kilenczedik évtizedembe beléptem, szemeim annyira gyengülni kezdenek, hogy már csak kissé hosszabbacska levelet egy huzamban megírni nem tudok — egy, néha két nap is kívántatik hozzá. Fordításodra pedig vajmi sok a megírni valóm. Milly kár volt azt nyomtatás előtt velem nem közlened! Érintetlen hagytam volna benne minden az enyimmel ellenkező nyelvszeti, prozódiai s fordítási szabályodat: de figyelmeztettelek volna legalább számos az értelem, rend, következetesség, világosság, folyékonyság, sat. ellen elkövetett felőlő hibákra, mikért most majd meglehet valami imberbis gymnasiumi praeceptor vesz elő, miután ma ezek az *Ars Poetica* magyarázásával *ex professo* foglalkoznak. Illyenek (hogy egyelőre csak egy párt említsek) pl. 1. mikor v. 32. *Aemilium circa ludum fáber-t*: »Aemilius műhelyén az *inas*« így fordítod; 2. v. 50-ben a *Cinctulis-t*, mir nix, dir nix egyszerre, eddig hallatlan variánszal *Cincturis*-ra okoskodod; 3. v. 65. a *Regis opus-t* »király kincsenek«; v. 136. *scriptor cyclicus olim*-ot, bizonyos hajdan élt *Ciklikus* nevű költőnek; v. 438. *Quintiliust* — azt, kit Horátz Ode I. 24. is emleget, a később, *Vespasian* alatt élt *Quintilianus*nak veszed sat.

Ne félj, mihelyt e szomorítólag nem sikerült műved hibáinak sokaságát lassan lassan számodra leirogatom, azonnal megküldöm. Csak én merhetem azokat a magok egész teljességében neked bemutatni.

Addig hát légy türelemmel. Ha Satirádra multkor nyert kritikám

olly jó kedvvel olvastad, mint irod, no lesz abban, melyre most tőlem számolhatsz, untig mulatni valód.

Addig is az Ég oltalmába ajánlak

forrón szerető barátod

Fábián Gábor.

NB. Iván bátyó, ki hat hét óta nyomja az ágyat, s kit, megvallom, még rosszabbtól kezdek félteni, Ars Poetikáról éppen akképp itél mint én. Ő egy percig sem hitte, hogy azt lefordítsd, vagy ha teszed is, kinyomasd; azt gondolta, ebbeli ígéretteddel legföljebb valami tréfát akarsz velünk csinálni s azt küldöd meg lenyomatva e cím alatt két példányban kettőnk számára. Szegény Iván Asthmában szenved — minden órán Schleimschlag érheti.

XXI.

Arad, szeptember 15-én 876.

Szerelmes Albertem!

Itt küldöm hát végre horátiusi versenyfordításodra a kritikát. Nem tudom, milly kedvvel fogod venni; végtelenül sajnálnám, ha zokon. S ettől van egy kis okom tartani, miután utóbbi hozzám írt leveleiből azt látom, hogy a tapsoknak, miket e tőlem első pillanatra mindjárt megrótt munkádért, más oldalról, számos jóbarátid s familiárisaid részéről kapsz, szivedből örülsz. Azért, bár a bírálatnál a döntő szót nekem adtad, megvallom mármár habozni kezdettem, szóljak-e többet e tárgyhoz annál, mit már eddig róla előtted nem kedvezőleg mondtam s Te még tőlem egykedvűleg vettél; vagy, megelégedve ezzel, hallgassak ezentúl vépképp, s ne vigyem addig a dolgot, hogy az köztünk tán még keserűség forrásává válhasson. De mert a komoly kritikát, nyert tapsaid daczára, részemről folyvást sürgetted, mégis csak hát megirtam — azonban egyedül a magad, nem a publicum számára. Még senkinek nem mutattam — Iván bátyódnak is csak töredékesen; pedig Ő is, mint szakértő, kemény Aristarchusod ám! Nyilván majd csak azokra akarok röviden felelni, miket Te is az én fordításom ellenében nyilván difficultáltál.

Kritikai észrevételeim jó hosszúra mennek; pedig mehetnének még hosszabbra; küldött ajándék-példányod úgy össze-vissza van plajbászolva tőlem, hogy benne alig maradt itt-ott egy tiszta sor. A tapsokra akkor adj valamit, mikor azok a munka fénypontjainak illy hosszú jegyzékén alapulnak. E nélkül — ha kivált jóbaráttól jönnek, nem egyebek szives, gyengéd, de merőben üres complimentnél.

Téged jobban nálamnál, ha százszor barátod is, senki nem becsülhet s szerethet; olly igazi bíráló, pedig, mint én, ki ebbeli tisztének olly szívvel lélekkel meg akarjon felelni, a mai világban nálunk nem is lehet. Annál kevésbé engedhettem meg magamnak, hogy míg Te tőlem kritikát kívánsz: én is Neked e helyett csupán baráti ámitó bókokkal kívánjak kedveskedni. Megmondom őszintén, mi hibákat találok fordításodban. Általános vonásokban ezekre reducálhatók azok:

1. Nem elég hűség az eredetihez, nemcsak egyes szavak — és

kitételekben, de magára a formára, eszmemenet-, rend- s szerkezetre nézve is — még csak a versszámok sincsenek megtartva, a fordítás 15 verssel többre megy. Szabadon csapongasz: minden lépten nyomon ki-kitérsz az eredeti szerkezet rendéből, de majd abba ismét visszacsapsz; s ilyenkor az amoda illetl összekötő vagy átmenési particulákat emitt még is megtartod, vagy ha nem; többnyire olyanokat kapsz futtában elő, mik az eredeti eszmemenetrendéből egészen kirínak, s ez által, a mi különben magában világos, elhomályosítod, elferdíted s olly értelmetlenné teszed — még néhol odavetett jegyzetkéid által is, mintha magad sem értenéd miről beszélsz. És ez praegnans hiba.

2. Igen kevés, mondhatnám, semmi gond a költői elegantiára, mire pedig kritikai észrevételim közt ki sem ereszkedtem azért, mert ha még ebbeli vétségeidet is példákban akartam volna előmutogatni: akkor, nem tudom, meddig kellett volna még várnod ez, így is untig hosszú létániámra. És ezt a gondatlanságod' még azzal is különös kedved jött tetézni, hogy verses munkádat, hexameteridet prózai alakban adtad ki, mi által benne a hangulatot egész *próivá aljasítottad* — szándékosan használom itt e szót, mert minden, ha magában legszebb is, nem a maga helyén nem szép. Nem alap nélkül írjuk mi, kik ebben más modort követünk, minden egyes vers fején a kezdő betűt Nagygyal, t. i. hogy ne nézessék amit adunk prózának. Mi lenne Arany, Petőfi s minden többi költőink remekműveiből, ha ezentúl a te adott példád után adatnának ki verseik? Meg volt ez már kísértve régóta több ízben úgy nálunk, mint külföldön is, de helytelenségét hamar átlátták s hamar el is hagyták ama kevesek is, a kik vele próbát tettek.

3. Történelmi adatok, személynevek elferdítése, anachronisticus értelmezése, magyarázatot kívánó tárgyak a nélkül hagyása, vagy félre magyarázása sat.

4. Azoknak, miket más fordítóknál, dolgozatod elé bocsátott Ajánló-leveledben 1—7. pont alatt hibákul róvsz meg s miket Te részedről el nem követni fogadsz, majdnem valamennyinek e Versenyfordításodban tetteges elkövetése. Mi mind nyilván arra mutat, hogy Te a magadnak feladatul tűzött nem olly könnyű vállalatot könnyeden vetted, s át nem gondolva jól, milly nagy fába vágasz, mikor egy példányul szolgáló Verseny művet adni akarsz, egy jó órádban neki mentél a munkának s minden nagy fejtörésnélkül el is hegedülted. Ollyan hevenységzet ez Berti, majd megröffen. Ezen a komoly gond legkisebb nyoma sincs. Nincs még csak magyarságodban sem — bár legalább ebben volna! De e részben is e fatalis fordításodnál mintha félig kivetkeztél volna magadból, sok helyütt olly belgául beszélsz. Hanem erre s a többire nézve mostmár a mellékelt Kritikára utasítlak.

Ide még csak ezt adom: Kimondhatlanúl röstellem, hogy az *Ars Poetica* ezen legújabb fordítása nevedet viseli. Ma kész volnék drága pénzen a magamét beszédni s pokolba vinni magam égetni, ha a Tiedet is vele együtt vihetném s mindkettőt ott örök feledékenységnek adhatnám; tán, ha másképp nem lehetne, még magam is ott maradnék.

Ákárhogymint, ezt a Compromittáló lépésed helyre kell hoznunk.

Ámde hogyan? kérded? Már én kifundáltam. Hanem majd csak jövő levelemben írom meg; mert már a sok írásban nem csak szemem, de kezem is kifáradt; azonban — meg ne ijedj — még egyik sem nyomorék.

Öllelek szívemből

leghívebb híved
Fábián Gábor.

XXII.

Arad, Sept. 24. 876.

Szerelmes Albertem!

E hó 22-ről kelt leveled ma reggel érkezett kezemhez. Nagy megütközéssel értem belőle, hogy kritikámat, mellyet én 16-án indítottam postán hozzád recommandirozva hármassal pecsét alatt, még nem kaptad. Már reclamáltam miatta az aradi postahivatalnál s mire e soraim venni fogtad, meglehet már az is nálad lesz.

Elkedvetlenedve olvastam Tőled azt is, hogy a derék Szabó Jóska felhívását az aradi útra ismét elgraekáztad — és már hányadikszor?! Ennyi szijmegrágás után többé ebbeli ígéretedre nem mervén számolni; nehogy a miatt Szabó Jóska még mindig teljesíteni óhajtott látogatásától is végképp elesnem kellessen: ezennel Téged a látogatástól egészen felmentlek, hagyd Őt tenni, mit e részben szíve sugall. Hagyd tenni, dacára annak, hogy már előbb, a küszöbön álló kellemetlen őrszi s téli idők tekintetéből, ajálkozása dacára, Őt is ez utazás alól felmenttettem volt. Miután azonban october 20-káig, mint irod, jöhet s kedve is van jőni, ezt kimondhatlan örömmel fogadom s ugyan e postával évégett irok is Neki. Arról az örömről pedig, hogy Téged, olly sollicitus Oeconomust még én ez életben lássalak, fájdalommal, de philosophusi resignatioval leteszek s megelégszem, hacsak a távolból úgy szeretsz, mint én Téged mind végig

leghívebb feled
Fábián Gábor.

RÉVAI MIKLÓS LEVELEI PAINTNER MIHÁLYHOZ.

— Kilenczedik közlemény. —

76.

Nicolaus Michaeli Svo Salutem.

Immortale est meritum tuum de me, et de Patria. Ego tibi de eo gratias, quas possum, ago; atque vna opto ex animo, vt Patria tantas reddat, quantis prae mille aliis dignus es. Si antea scuissem plenioris encomii materiam apud Bisztrizeium seruari; eam certe expetiissem. Nunc temporis angustia constrictus ea vti non potui. Sed opportuna occasione alia praeuertam. Oratorem tuum, vtinamque voluntatem tuam exequor ipse te adhuc viuentem. Viuus legas, ad quae mortuus fastidiose surdus es futurus. Fruere innocente hac voluptate, qua optimus quisque honeste ducitur. Quae addenda iudicasti, iam addita sunt, censuramque subiuerunt felicissime, ne literula quidem mutata.